

From Solidarity to Individualism in the Contemporary Couple

Iulian APOSTU¹

¹ PhD, Scientific researcher, Institute of Sociology, Romanian Academy, Bucharest, Romania, phdiulian@gmail.com

Abstract: The contemporary society highlights a general type of marital behavior, still influenced by traditional sets of values. Today, the influence of the families of origin in the selection of the conjugal partner, in the marital decision and, often, in the way of organizing the functions of the family is obvious. Moreover, the general economic situation makes living with parents an alternative to consider. In this sense, the premises of modern marital relations are very difficult for some. At the same time, analyzing the national statistical data, we can see that the indicators that show the traditionality in the distribution of domestic roles show that over 50% of respondents consider that household chores should be done by women. Surprisingly, perhaps, if we compare the statistical data of the Gender Barometer from 2000 and 2018, we notice that, if in the first barometer, the share of those who believed in the female specifics of domestic roles was 63%, in 2018, this opinion amounted to 53% (Grumberg, Rusu, Samoilă, 2019). Beyond the general attitude, a new set of behaviors identified in young couples gradually legitimizes a new form of conjugal manifestation - relational individualism. The study aims to functionally evaluate these new tendencies of manifestation, analyzing the effects of relational individualism within the Romanian contemporary couple. The research bases its methodology on the utilitarian myth, that of the mutual fulfillment of needs, it is of a qualitative nature and the research instrument is the semi-structured interview.

Keywords: *Individualism, solidarity, conjugal couple, autonomy, conjugal functionality.*

How to cite: Apostu, I. (2020). From Solidarity to Individualism in the Contemporary Couple. *Journal for Ethics in Social Studies*, 4(1), 01-08.

<https://doi.org/10.18662/jess/4.1/23>

1. Individualismul relational – funcționalitate și dileme contemporane

Spațiul contemporan românesc surprinde un set de manifestări generale în ceea ce privește viața de cuplu care, încă mai face vizibilă influența tradițiilor asupra relațiilor conjugale. Astfel, bărbații se mai legitimează cu statusul masculin, mai mult decât să producă pentru el iar femeile încă mai tolerează inechitatea de rol în spațiul domestic. Cu toate acestea, o serie de comportamente noi fac vizibilă o altă logică a conjugalității – individualismul relational. Redusă ca pondere, comunitatea celor care mizează pe împlinirea personală prin celălalt, deschide premise spre individualitate însă, nu pentru a se recupera din conjugalitate ci pentru a-și proteja mai bine identitatea, cu toate nevoile sale.

Alegerea partenerului în postmodernitate este scoasă așadar din încastrarea socio-economică-morală anterioară, parteneriatul conjugal realizându-se în urma unei introspecții personale, de verificare a sinelui și a emoțiilor interioare.

Pentru această categorie de cupluri, alegerea partenerului ține mai mult de logica sentimentelor decât de logica patrimoniului. Mai mult decat atât, opțiunile romantice sunt astfel psihologizate și țin de individul cu dorințe proprii, cu interioritate și sexualitate ca produs al unei societăți consumériste, în care piața economică devine esențială. (Thierry, 2002, p.71) În complementaritate cu această idee, făcând referire la constituirea relațiilor conjugale în jurul unor emoții și sentimente profund construite de ambii exponenți conjugali, se poate vorbi totodată și despre existența mitului utilitarist care presupune că în relația de dragoste se manifestă, de fapt, schimbul social: îți dau afecțiune, îmi dai afecțiune, îți ofer și îmi oferi bunuri și servicii, sunt părtaş la bucuria și necazurile tale, iar tu faci la fel (Huidu, 2018). Astfel, multiplele și variatele schimburi materiale, psihologice și spirituale funcționează, într-adevăr în orice cuplu de îndrăgostiți însă nu neapărat într-un mod atât de mecanicist. (Iluț, 2015, p.8)

Așadar, indivizii devin din ce în ce mai izolați și solitari în relațiile conjugale în așa măsură încât căsătoria, care trebuie să conștă într-o relație intimă, de interdependență între parteneri este considerată mai degrabă o modalitate de împlinire strict personală și individualistă. (Santore, 2008, p.1203) Deoarece suntem purtători de abilități, de capacități și de cunoștințe care trebuie să reziste în timp în stare activă, ne manifestăm dorința intrinsecă de a ne păstra „eu-l autentic” („personal” și deci gândit ca „A-social”), care nu și-ar găsi locul în cadrul constrângător al societății. Această situație

întărește iluzia existenței unui „eu intim”, autentic, independent de orice cadru social. (De Singly, 2000, p.1)

În acest sens, identitatea personală este un dat care vine de la sine și care așteaptă validarea celor din jur. Deoarece raporturile sociale sunt inegale, unii își pot impune identificarea în timp ce ceilalți pot în permanență să tindă către identitatea acestuia, constatându-se un aspect naturalist și conservator al acestei sociologii. Astfel, maniera în care sunt tratate raporturile sociale de gen, naturalizează și psihologizează dispozițiile feminine, acestea din urmă având „etică plină de afecțiune” pentru că ele nu cunosc o dezvoltare morală identică cu a bărbaților. (Ibidem, p. 185)

Așadar, femeile și bărbații experimentează dezvoltări noi, specifice modernității, bărbații ajungând să se întrebe despre ceea ce le mai este specific, triumful social al femeilor însemnând înfrângerea mentală a bărbaților, idee care s-a sedimentat în jurul accepțiunii că bărbații sunt mai vulnerabili și mai fragili decât femeile. Mai mult decât atât, violențele susținute, persistența inegalităților, a precarității crescute și suferințele feminine fac obiectul unui proces de eufemism care ar trebui să ne incite să avem câteva bănueli asupra funcției ideologice a masculinității. Punctând astfel vulnerabilitatea bărbaților, riscăm să garantăm ideea menținerii ordinii sociale cu care femeile sunt în aversitate. (Molinier, 2006) Această incongruență atât a feminității cât și a masculinității se află într-o strânsă relație cu schimbările sociale actuale și noua ordine socială stabilită de postmodernitatea aflată în conflict direct cu individul.

Conform lui Durkheim (1993), trăim într-o perioadă în care familia tradițională și societatea modernă se află în declin, etica individului fiind în principal bazată pe împlinire personală, acesta dorind să fie autorul propriei sale vieți, creatorul identității individuale, societatea devenind în mod implicit din ce în ce mai fragmentată.

În ultima jumătate de secol, un număr mare de studii descriu viața socială ca fiind tot mai mult reconstituită în jurul actorilor sociali individualizați, care sunt în măsură să exercite autoritatea finală asupra propriei vieți. Dat fiind faptul că indivizii au devenit mult mai importanți pentru societate și că modele de personalitate individuală au fost revendicate atât de femei cât și de bărbați, au apărut multe schimbări, inclusiv o transformare dramatică a sexualității. Actul sexual a încetat să fie asociat dominant cu familia și procrearea, ajungând să fie asociat prioritar cu individul și plăcerea. (Frank, McEneaney, 1999, p.911)

Aceste schimbări la nivel global în ceea ce privește familia, locul de muncă sau oportunitățile sexuale pentru femei și bărbați deschid perspectiva introducerii unei mai mari democrații, egalități și libertăți care nu obișnuiau

să fie atât de impregnante în special pentru membrii minorităților sexuale. (Stacey, 1996, p.9)

Atracția sexuală capătă un loc central în opțiunea emoțională care ia amploare odată cu această schimbare a raporturilor în cuplurile conjugale contemporane. Astfel corpul și nu caracterul devine cel esențial în opțiunea pentru un partener sau altul, transformare ce la rândul ei generează o serie de alte procese în care corpul este esențial pentru formarea unui parteneriat sufletesc, iar a fi sexy și sex appeal-ul devin elemente centrale, angrenate în industria culturală din jurul emoției, a relațiilor sufletești și a iubirii. (Illouz, 2011, p.288) Această însemnătate atribuită sexualității este un determinant de valoare care remarcă forța incontestabilă a aspectului și a narcisismului, prin definiție. Astfel, individul are nevoie de un fel de oglindă specifică și anume ochii altora pentru a învăța să se conformeze în el, întorcându-se la sine. De altfel, dacă individul nu se poate convinge de propria sa origine, el are nevoie de recunoaștere nu doar din asemănări, ci mai ales din ordinea simbolică pentru a-și asigura o imagine identitară căuând motive de a fi și de a-și justifica existența. (Singly, 2000, p. 11).

Această tendință a relațiilor conjugale contemporane de a se concentra pe propria identitate și de a evita controlul social în ordinea legăturilor de filiație, provine tocmai din dorința de a deține o anumită intimitate a vieții private, acest fenomen fiind cunoscut în literatura de specialitate drept individualismul negativ. Este vorba așadar de viitorul legăturilor de filiație, individualismul pur hedonist tinzând spre emanciparea normelor constrângătoare fără ca altele noi, mai individualizate să le înlocuiască. În plus, acest individualism negativ triumfă dintr-o logică pur egoistă și hedonistă pe care Irène Théry o numește „desimbolizare destructivă” ceea ce presupune reducerea raporturilor sexuate și sexuale la o „conomie de plăceri” fără nicio referință la semnificația simbolică a relației sexuale și la dimensiunea identitară a relațiilor sexuale. (Théry apud Dubar, 2001, p 74)

Contrară acestei prezumții este teza „individualismului pozitiv” care refuză constatarea de dezinstituționalizare generalizată a familiei, statul intervenind din ce în ce mai mult dar nu doar prin legi, ci și prin politici familiale care angajează concepții despre familie și evoluțiile sale. Dragostea contemporană este din ce în ce mai mult considerată ca fiind „negativul căsătoriei tradiționale”, ea nefiind tratată de dragostea care este „foarte complexă” și poate „metafizică”, (Dubar, 2001, p. 81). Astfel, relația sexuală, prin plăcerea împărtășită devine „revelatorul prin excelență al noii identități”, indivizii ajungând să își transpună manifestarea propriei identități sub incidența legăturilor sexuale, „fiecare simțindu-se promovat prin celălalt, în

ce are el însuși mai bun”. (Roussel 1989 apud Dubar, 2001, p 82). De cele mai multe ori, această transpoziție a propriului “eu” în „mrejele” celui alt “eu” se soldează cu o manifestare a crizei amoroase pe care Roussel o numește „captură captivă”. Așadar, riscul de fuziune îl cuprinde pe cel de posesie și de frustrare pentru că „dacă eu îmi capturez partenerul, îl împiedic să mă captiveze”. Dacă unul își accentuează stăpânirea asupra celui alt, celălalt fuge și se sustrage: în numele victoriei sale, dominantul posesiv „nu găsește decât imaginea propriei sale dorințe”. Această identitate se adevărește a fi „iluzorie” datorită „înțelegerii în taină” care provoacă „élusion” unuia și „délusion” celui alt. (Roussel, 1989)

2. Individualismul relational – opinii sociale contemporane

Există o diversitate de opinii și raportări ale tinerilor la relația de cuplu, aceste diferențe izvorând tocmai din experiențe conjugale diferite. Cadrul general al opiniilor identificate în cercetare vizează devieri treptate de la logica solidarității. Prin actul socializării, tinerii primesc valorile clasice pe care ulterior și le modifică datorită împrejurărilor concrete pe care le presupun experiențele conjugale. Astfel, eșecurile conjugale din relațiile conjugale anterioare devin premise unei alte abordări a viitoarelor relații, abordări care vizează de acum încolo logica îndeplinirii prioritare a nevoilor proprii.

Astfel, respondenții au ales să pună accentul pe stabilirea unui echilibru între nevoile fiecărui partener deoarece acestea ar trebui să fie importante în egală măsură, așadar, există negocieri și limite care stabilesc nevoile individuale ale partenerilor, granițele și tipul de interacțiune. Validarea relațiilor ține, așadar, tocmai de feedback-ul intern al fiecărui partener în ceea ce privește îndeplinirea sistemului de nevoi.

Astfel, această dublă împlinire personală justifică acestora sentimentul de reciprocitate și fuziune, fiecare dintre ei conservându-și cât de mult poate din identitatea personală. Consecința acestei autonomii partenariale constă în apariția unei vieți duble marcată de existența unei vieți conjugale asociată cu o viață personală. Putem considera că beneficiile vieții personale confirm și validează viața conjugală. Această opinie de conservare a sinelui și de prețuire a propriei persoane este promovată de majoritatea respondenților, existând însă și opinii care se refereau în principal la găsirea unui echilibru între cele două aspecte ce sunt deosebit de marcante în funcționarea unei relații. Acest aspect poate fi explicat prin existența unor niveluri diferite de evoluție în parcursul conjugal de la modernitate la posmodernitate conjugală. În acest caz, nivelul de maturitate experiențială apare în relație de

dependență cu opiniile conjugale care descriu tipul de solidaritate, ca sistem de elemente coezive orientate prioritar către parteneriat sau ca sistem intern de referință.

Analiza opiniilor sociale identificate în cercetare nu evidențiază decât ca excepție comportamente deplin adaptate teoriilor care descriu individualismul relational însă, noua logică de a înțelege și contrui coeziunea internă a cuplului plasează pe un loc secund interesul cuplului ca unitate în favoarea nevoilor individuale. Îndeplinirea nevoilor devine, așadar, motivația principală care justifică solidaritatea de grup.

Această schimbare a paradigmei de funcționalitate conjugală are meritul de a conserva și mai bine autonomia individului, cuplul conjugal de succes fiind înțeles mai degrabă ca o sumă de două fericiri individuale decât ca unul care și-a negociat scopuri și nevoi comune.

Principiile individualismului relational apreciază relațiile conjugale etapizat. Validarea împlinirilor individuale crează solidaritatea conjugală iar fundamentarea solidarității deschide premise angajamentului relational de durată.

O altă justificare a preferințelor spre individualism relational care validează încă o dată autonomia și securitatea personală ține de controlul nivelului de implicare relațională. Interviuurile cu tinerii arătau relațiile conjugale ca fiind de prioritate secundă, pe primul loc fiind dezvoltarea personală, studiile și cariera. Principiile generale ale funcției de solidaritate conjugală presupun un nivel crescut de implicare, încă din primele faze de validare conjugală. Ele schimbă ordinea împlinirilor, principala fiind cea comună și nu cea care protejează identitatea personală.

Această tendință de a evita asumarea responsabilității formării unui cuplu, îndeosebi la vârste destul de fragede în accepțiunea respondenților, reprezintă sursa necesității regăsirii de sine și a identității personale a individului modern deoarece, conform teoriilor lui De Singly, suma calităților și abilităților personale nu trebuie umbrite de orientarea generală a cuplului, prin acesta, fiecare individ având garantată conservarea "Eu-ului autentic". El nu se supune imperativelor sociale, nu este expresia cuplului ci a fiecăruia dintre cei doi parteneri.

Logica acestei noi forme de funcționalitate conjugală își poate asuma meritul de a explica sau anticipa și creșterea vârstei pentru mariaj sau pentru fundamentarea unei relații, considerate a fi stabilă.

În acest sens se poate observa cum vârsta mai înaintată la care indivizii aleg să se implice în relații stabile dar și dorința acestora de a-și forma un statut, influențează asumarea unei vieți de cuplu care pare că este din ce în ce mai tergiversată de prioritățile personale.

Un aspect interesant identificat în studiu a fost cel referitor la neimplicarea afectivă a partenerului. Dacă anterior, opiniile identificate vizau logica unei autonomii care justificau funcționalitatea noilor relații prin îndeplinirea nevoilor individuale, atunci când se face referire la celălalt, optica diferă – manifestarea sentimentelor de iubire, participarea afectivă sunt elemente de imputat celuilalt. Or, chiar și această inconsistență valorică a unor așteptări fără caracterul lor mutual arată și justifică logica individualismului negative și justifică egoismul și hedonismul descris de Irène Théry în studiile sale.

Așadar, se observă prezența unor situații de incongruență și de risc conjugal asociat mentalităților individualiste în ceea ce privește manifestarea sentimentelor, confirmând riscurile de securitate emoțională.

3. Concluzii

Mecanică sau organică, solidaritatea conjugală a fost definite în sociologia familiei ca funcție de bază. În spațiul tradițional, solidaritatea mecanică nu era o solidaritate a individului sau a cuplului ci una socială, transmisă imperativ de comunitate ca set fix de reguli. Această personalitate colectivă a fost văzută de mentalitățile moderne ca fiind restrictivă. Pentru aceștia, solidaritatea organică avea să ofere tinerilor șansa de a-și construi regulile de fuziune internă, contextele și formele ei de manifestare. Și acestea par apuse pentru unele cupluri contemporane deoarece varianta construcției comune presupune cedări de ambe părți. Logica individualismului relational presupune conservarea individualității iar solidaritatea nu mai este funcție ci consecința funcționalității, a împlinirii celor două fericiri individuale.

Această schimbare a societății postmoderne, atenționează De singly, îi transformă pe indivizi în subiecți autonomi, individuali, care trebuie să ia singuri decizii despre dorințele și interesele lor, căsătoria fiind o arenă în care se reverberează această schimbare. Astăzi, alegerea formei de conviețuire conjugală nu mai necesită o legitimitate externă, conformă cu normele sociale, instituționale sau a moralei comune ci se bazează mai degrabă pe forma unei recunoașteri mutuale a celor doi parteneri, a sentimentelor și respectului pe care și-l poartă reciproc. Ideea de cuplu poate fi înțeleasă deci ca o reciprocă împlinire, însă în individualism, fiecare partener vrea să își conserve cât mai mult din identitatea personală deoarece nu dorește să sufere din acceptarea constrângerilor celuilalt. Astfel, consecința acestei autonomii partenariale constă în apariția unei vieți duble marcată de existența unei vieți conjugale asociată cu o viață personală. (De Singly, 2000, p.237)

Premisele individualismului în cuplul contemporan mizează pe un update continuu în ceea ce privește funcționalitatea și sistemul de nevoi personale. Acesta din urmă poate rămâne constant sau se poate schimba în funcție de noile experiențe iar dinamica interacțională a celor doi parteneri suportă continuu modificări și revalidări relaționale.

Analiza tezelor individualismului pozitiv deschid premise noi în cercetarea structurilor conjugale, cu atât mai mult cu cât, evoluția sistemului modern de funcționalitate arată că viața comună a doi parteneri care pornesc de la premisa solidarității derivă în multe cazuri în monotonie și rutină iar strategia revigorării își trage seva din orientarea spre nevoile individuale. În acest sens, ne întrebăm retoric dacă individualismul relational este o experiență nouă în conjugalitate a unor cupluri tinere sau, pentru ceilalți, etapa a două, cea de dincolo de solidaritatea inițială?

Bibliografie

- De Singly, F. (2000). *Le soi, le couple et la famille*. Nathan/HER
- Dubar, C. (2001). *La crise des identités*. Presses Universitaires de France
- McEneaney, F. D. J. (1999). The Individualization of Society and the Liberalization of State Policies on Same- Sex Sexual Relations. *Social Forces*, 77(3), 911-943. DOI: 10.1093/sf/77.3.911
- Grümberg, L. (coord.), Rusu, A., & Samoilă, E. (2019). *Barometrul de gen: România 2018*. Editura Hecate.
- Huidu, A. (2018). The ethics of embrionic stem cells research. The human being in the early stages of development: A "medicine" or an end in itself? În A. Sandu, A. Funză & E. Unguru (Coords.), *Ethics in research practice and innovation*. Hershey, SUA: IGI Global. doi:10.4018/978-1-5225-6310-5.ch013
- Illouz, E. (2012). *Why love hurts: A Sociological Explanation*. Polity Press
- Iluț, P. (2015), *Dragoste, familie și fericire – Spre o sociologie a seninătății*. Polirom
- Molinier, P. (2006). *L'enigme de la femme active. Égoïsme, sexe et compassion*. Petite Bibliothèque Payot
- Roussel, L. (1989). *La famille incertaine*. Odile-Jacob.
- Santore, D. (2008). Romantic Relationships, Individualism and the Possibility of Togetherness: Seeing Durkheim in Theories of Contemporary Intimacy. *Sociology*, 42(6), 1200–1217. <https://doi.org/10.1177/0038038508096941>
- Stacey, R. D. (1996). *Complexity and creativity in organizations*. Berrett-Koehler Publishers
- Thierry, B. (2002). L'individualisme dans la vie privée mythe ou réalité ? *Projet*, 2002/3 n° 271, 71-80. DOI: 10.3917/pro.271.0071